

فضای مدرسه و تاثیر آن در یادگیری

راضیه دولتی بخشان^۱، حبیبه جنگی زهی^۲، اشرف حسین زهی^۳، منصور رئیسی^۴، عبدالقادر رئیسی^۵، حمید رئیسی^۶

^۱ کارشناس رشته زبان و ادبیات انگلیسی، دوره پودمان (قبول شده ماده ۲۸)، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان سراوان، سراوان، ایران
^۲ کارشناس رشته آموزش ابتدایی، دبستان ثنا پیوندی، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان سراوان، سراوان، ایران
^۳ کارشناس رشته حسابداری، متوسطه دوره اول اسدی شکاری، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان سراوان، سراوان، ایران
^۴ کارشناس رشته آموزش زبان و ادبیات فارسی، دبستان رازی، فرهنگی، آموزش و پرورش منطقه جالق، گلشن، ایران
^۵ کارشناس رشته آموزش ابتدایی، دبستان راشدین، فرهنگی، آموزش و پرورش منطقه جالق، گلشن، ایران
^۶ کارشناس رشته آموزش ابتدایی، دبستان جابر بن حیان، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش عشایر سیستان و بلوچستان، گلشن، ایران

Raziyeh.dolatibakhshan@gmail.com

چکیده

محیط مدرسه نقش مهمی در سبک زندگی و موفقیت دانش آموزان دارد. توانایی ها و پتانسیل دانش آموزان در محیط مثبت و یادگیری افزایش می یابد. ترکیبی از محیط های فیزیکی، اجتماعی و یادگیری است. به مجموعه امکاناتی اطلاق می شود که مدرسه فراهم می کند. امکانات شامل کلاس درس، زیرساخت، بهداشت، رابطه معلم و دانش آموز، ارزش های اخلاقی یا اجتماعی و غیره است. شعار مدرسه جایی است که رویاها بال می گیرند. آنها به آموزش در سطح جهانی اعتقاد دارند. بنابراین، آنها بر توانایی های تفکر انتقادی و حل مسئله دانش آموزان تمرکز می کنند و با کیفیت آموزش ارزش محور با استانداردهای جهانی با استفاده از رویکرد چند بعدی دانش آموز محور تدریس می کنند تا دانش آموزان باید ارزش های اخلاقی و اجتماعی جامعه را درک کنند. و در زندگی خود مستقل و فعال شوند.

کلمات کلیدی: دانش آموز، محیط مدرسه، یادگیری

۱-مقدمه

آموزش و پرورش، زیر بنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه است. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و ترقی جوامع پیشرفته نشان می دهد که همه این کشورها، آموزش و پرورش توانمند و کارآمدی داشته اند. همچنین در هر نظام آموزشی، عوامل بسیاری با یکدیگر عمل می کنند تا یادگیری و پیشرفت تحصیلی برای دانش آموزان حاصل گردد. هر قسمت از این نظام باید به گونه ای آماده شود که دسترسی به بازده مطلوب و اهداف مورد نظر میسر شود، زیرا اگر جزئی از

نظام از کار باز ایستد، کارآیی اجزای دیگر نظام کاهش یافته و صدمه خواهد دید (سلیمان و حسین، ۲۰۱۴). مقدار زیادی از زمان بچه ها به نشستن در کلاس درس می گذرد. این مکان جایی است که آنها مهارت های مختلفی را که برای دستیابی به موفقیت در جامعه جهانی لازم و مناسب می دانند، یاد خواهند گرفت. کلاس درس جایی است که آنها درک درستی از جایگاه خود در جهان و هدایایی که برای ارائه آن دارند به دست خواهند آورد. این جایی است که دانش آموز در مورد آینده خود و همچنین دانش مهارت های مورد نیاز برای رسیدن به آن هدف را توسعه می دهد. از آنجایی که کلاس درس جایگاه مهمی در رشد کودک است، درک راه های تأثیرگذاری بر این محیط برای دریافت حداکثر اثربخشی در آموزش مهم است. اگر مدارس واقعاً نقش بزرگی در آموزش نسل آینده ایفا می کنند که چگونه اعضای موفق جامعه باشند، پس باید همه اقدامات احتیاطی انجام شود تا اطمینان حاصل شود که محیط یادگیری محیطی است که به پیشرفت دانش آموزان کمک می کند (هانان، ۲۰۱۳).

محیط کلاس بخش مهمی از آموزش موثر است. مدیریت مؤثر کلاس درس، که با آماده سازی کارآمد برنامه ریزی درسی آغاز می شود، به معلم در تدریس و دانش آموزان در یادگیری کمک می کند. دانش آموزان در فضای کلاسی مثبت و محیطی که در آن احساس امنیت، مراقبت و مشارکت کرده، پیشرفت می کنند. از دیدگاه دانش آموز، محیط کلاس درس فرصت هایی را برای دانش آموزان فراهم می کند تا در حین یادگیری محتوای موثر، اجتماعی شوند. از دیدگاه معلم، مدیریت مؤثر کلاس درس شامل نظم و انضباط پیشگیرانه و آموزش مفید است. به همین ترتیب، محیط کلاس مهم است زیرا دانش آموزان را برای ادامه کارشان با انگیزه نگه می دارد، آموزش و بازخورد مناسب را ارائه می دهد و کار دانش آموز را مدیریت می کند و می تواند رفتارهای مخرب را به حداقل برساند. معلم مؤثر یک مدیر کلاس بسیار خوب است. آموزش و یادگیری مؤثر نمی تواند در یک کلاس درس با مدیریت ضعیف انجام شود. اگر دانش آموزان بی نظم و بی احترامی باشند و هیچ قانون و رویه ای ظاهری رفتار را هدایت نکند، هرج و مرج به یک امر عادی تبدیل می شود (سلیمان و حسین، ۲۰۱۴).

اگر به درستی برخورد نشود، می توان یک کلاس درس را به گونه ای تنظیم کرد که خلاقیت را خفه کند یا محیط یادگیری مثبت را ترویج نکند. چیزهای زیادی وجود دارد که می تواند بر این محیط تأثیر بگذارد مانند عناصر فیزیکی مانند هنر دیوار، چیدمان میزها و وسایل. همچنین عناصر ناملموسی مانند انرژی کلاس، قوانین یا صداهای داخل اتاق که هر یک از اینها می تواند بر تمرکز و پیشرفت دانش آموز در کلاس تأثیر بگذارد. آنها همچنین می توانند بر نگرش معلم در کلاس تأثیر بگذارند. در هر یک از این عناصر کلاس، محیط عاطفی گنجانده شده است. روشی که معلم کلاس خود را سازماندهی می کند، یا نحوه کنترل آن، پیامدهای مثبت یا منفی برای دانش آموزان به همراه خواهد داشت. اگر معلمی بی انگیزه یا منفی باشد، تأثیر مستقیمی بر دانش آموزان کلاس درس خواهد داشت. به طور مشابه، اگر معلمی با انگیزه و مثبت باشد، احتمالاً تأثیر مفیدی بر دانش آموزان خود نیز خواهد داشت. برای معلم مهم است که این علت و معلول را درک کند تا بفهمد چگونه کلاس درس خود را برای ایجاد یک محیط یادگیری بهتر سازماندهی کند (بوخولز اد و شفلر، ۲۰۰۹).

کلاس های درس با مدیریت خوب محیطی را فراهم می کند که در آن آموزش و یادگیری می تواند شکوفا شود. بسیاری از مطالعات تحقیقاتی نشان داده اند که یک محیط کلاس درس مساعد باعث پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود. استراتژی های محیط کلاس، بخش مهمی از موفقیت معلمان در ایجاد یک محیط یادگیری ایمن و مؤثر برای دانش آموزان است. هدف از آموزش، فراهم آوردن محیطی امن و دوستانه به منظور انجام یادگیری است. بنابراین معلمان باید بدانند که

^۱ Suleman & Hussain

^۲ Hannah

^۳ Suleman & Hussain

^۴ Bucholz Ed & Sheffler

چگونه از راهبردهایی استفاده کرده و به کار گیرند که به دانش‌آموزان امکان یادگیری را می‌دهد و همچنین به آنها کمک می‌کند (سلیمان و حسین، ۲۰۱۴).

مشخص شده است که ویژگی‌ها و شرایط خاص ساختمان، مربوط به آسایش انسان، بر پیشرفت دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، این موارد شامل سن ساختمان، ساختمان‌های غیر مدرن در مقابل مدرن و مرمت‌شده، کنترل آب و هوا و کیفیت هوای داخل ساختمان، روشنایی، کنترل صوتی، برداشت کلی و طبقه‌بندی طراحی است. دانش‌آموزان تنها کسانی نیستند که تحت تأثیر ساختمان‌های بی کیفیت قرار می‌گیرند. ماهیت و کیفیت محیط یادگیری ساخته شده نیز بر نگرش‌ها، رفتارها و عملکرد معلمان تأثیر می‌گذارد. همچنین، کیفیت ساختمان بر تعامل مداوم جامعه با مدرسه تأثیر می‌گذارد. نحوه طراحی، مدیریت و نگهداری یک ساختمان مدرسه پیامی را به ساکنان آن و جامعه فراتر از آن می‌فرستد و در مورد ارزشی که برای فعالیت‌هایی که در درون دیوارهای آن رخ می‌دهند صحبت می‌کند (پورزال، ۱۳۷۶).

۲- تأثیرات محیط مدرسه بر آموزش و یادگیری

مدرسه را می‌توان به عنوان مکان مهمی در نظر گرفت که کودکان برای یادگیری و رشد به آنجا می‌آیند، نوعی آموزش لازم است تا آنها به بزرگسالان تبدیل شوند و اعتماد به نفس داشته باشند. اما کودکانی که در زمینه‌های کمتر خوش‌شانسی رشد می‌کنند، در زمینه تحصیلی ضعیف عمل می‌کنند، زیرا ممکن است به اندازه کافی در معرض مواد آموزشی قرار نگیرند. همانطور که در تحقیقات نشان داده شده است، در مورد تأثیر محیط مدرسه بر آموزش و یادگیری، اتفاق نظر کلی وجود ندارد. این دیدگاه که فرآیند تدریس به طور مستقیم تحت تأثیر محیط فیزیکی و نظم و انضباط دانش‌آموزی قرار می‌گیرد در برخی زمینه‌ها وجود دارد. با این حال، اغلب اوقات، نتایج در مدارس و حتی مناطق یکسان نیست. برخی از مدارس ممکن است تأثیر مثبتی بر روند یادگیری داشته باشند در حالی که برخی دیگر روند منفی نشان می‌دهند (محمدی، ۱۴۰۰). محیط مدرسه نقش مهمی در سبک زندگی و موفقیت دانش‌آموزان دارد. توانایی‌ها و پتانسیل دانش‌آموزان در محیط مثبت و یادگیری افزایش می‌یابد. محیط مدرسه به مجموعه امکاناتی اطلاق می‌شود که مدرسه فراهم می‌کند که ترکیبی از محیط‌های فیزیکی، اجتماعی و یادگیری است. امکانات شامل کلاس درس، زیرساخت، بهداشت، سلامت، رابطه معلم و دانش‌آموز، ارزش‌های اخلاقی یا اجتماعی و غیره است. این جو مثبتی است که مدرسه ایجاد می‌کند و کودک در آن درس می‌خواند و این یکی از عوامل مهمی است که والدین هنگام ارزیابی عملکرد کودک در نظر می‌گیرند. محیط مدرسه مثبت برای بچه‌ها بر عملکرد تحصیلی کودک تأثیر می‌گذارد. کودکی که در یک سناریوی صلح‌آمیز کار می‌کند از کودکی که در یک محیط پر سر و صدا یا پر هرج و مرج کار می‌کند مولدتر است. قدرت یادگیری کودک در یک محیط سالم و حمایتی افزایش می‌یابد. محیط مدرسه شامل معلمان بسیار ماهر است که علاقه کودک را به یادگیری پرورش می‌دهند. آنها سعی می‌کنند رابطه‌ای پربار با کودک برقرار کنند و با این کار به طور استثنایی در فعالیت‌های آکادمیک و همچنین شخصی شروع به فعالیت می‌کنند. سطح مشارکت کودکان نیز افزایش می‌یابد که منجر به کلاس‌های تعاملی بیشتر با نسبت حضور خوب می‌شود. محیط امن مدرسه نیز مهم است. امکانات بهداشتی لازم را فراهم می‌کند. بنابراین سلامت کودک نیز یکی از دغدغه‌های کارکنان یا اعضای مدرسه است. کودکان ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی را یاد می‌گیرند که باعث می‌شود به فرهنگ و سنت خود احترام بگذارند. محیط مثبت مدرسه امکانات زیرساختی خوبی را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد که شامل آزمایشگاه، امکانات کتابخانه و غیره می‌شود که با مهارت‌های خوب آنها را کارآمدتر می‌کند. از این رو والدین باید مدرسه‌ای را برای فرزند خود انتخاب کنند که محیط مدرسه مثبتی داشته باشد (لطفی و همکاران، ۱۳۹۷).

شعار مدرسه این است: جایی که رویاها بال می گیرند. آنها به آموزش در سطح جهانی اعتقاد دارند. بنابراین، آنها بر توانایی‌های تفکر انتقادی و حل مسئله دانش‌آموزان تمرکز می‌کنند و با کیفیت آموزش ارزش‌محور با استانداردهای جهانی با استفاده از رویکرد چند بعدی کودک محور تدریس می‌کنند. آنها مطمئن می‌شوند که دانش‌آموزان باید ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی جامعه را درک کنند و در زندگی خود مستقل و فعال شوند. مدرسه تضمین می‌کند که باید در بین کودکان رشد همه جانبه وجود داشته باشد و آنها را در معرض محیط آموزشی قرار دهد که در خارج از کلاس وجود دارد. فلسفه اصلی مدرسه این است: آموزش باید آرمان فرد را آشکار کند. مدرسه باید امکانات زیرساختی در سطح جهانی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند. از موارد مثبت در مدارس نیاز به یک ساختمان کاملاً تهویه مطبوع با کلاس‌های هوشمند، یک بخش بهداشت و درمان برای رسیدگی به نیازهای بهداشتی، منابع دیجیتال کلاس و داشتن ویدیوپروژکتور و با روش سمعی و بصری سعی در ارائه آموزش دارند (علیمان و آستینا، ۲۰۱۹). همچنین، محیط‌های مدارس مفید دارای امکانات ورزشی در سطح جهانی هستند و فعالیت‌های مشترک مختلف را ارائه دهید که شامل کاندو، جودو، یوگا، کریکت، بدمینتون، شطرنج، کاروم و بسیاری دیگر می‌شود. آنها برنامه درسی ورزشی و بازی‌های گسترده‌ای را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند و اعتقاد قوی داشته باشید که فعالیت‌های مشترک به کودک کمک می‌کند تا مهارت‌های تیمی و رهبری با رشد شخصیت داشته باشد. از موارد مهم دیگر این مدارس داشتن آزمایشگاه کامپیوتر و علوم است و معلمان مطمئن می‌شوند که هر دانش‌آموز باید مهارت‌های خود را با آزمایش بیاموزد. معلمان سعی می‌کنند به بهترین شکل ممکن با دانش‌آموزان تعامل داشته باشند. آنها به هر کودک در توسعه مهارت‌های ارتباطی خوب کمک می‌کنند و تمام سوالات آنها را حل می‌کنند. آنها فعالیت‌های مختلفی را انجام می‌دهند که به دانش‌آموزان در افزایش تفکر انتقادی خود با آگاهی عمومی کمک می‌کند و آنها سعی می‌کنند اطمینان حاصل کنند که هر کودک باید فردیت و خلاقیت خود را در آغوش بگیرد. محیط مدرسه مناسب ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی را به دانش‌آموزان می‌آموزد. به آنها یاد می‌دهند که چگونه به فرهنگ و سنت خود احترام بگذارند و حتی با رویکرد آموزش با استانداردهای جهانی، دانش‌آموزان از ارزش‌های مناسب برخوردارند (بارت و همکاران، ۲۰۱۹).

۳- تأثیرات محیط کلاس درس بر یادگیری

محیط کلاس به عنوان یک عامل حیاتی موثر بر رفتار و پیشرفت دانش‌آموزان، بهبود اختلالات یادگیری و رفتاری و پیامدهای آموزشی گسترده برای دانش‌آموزان، مانند اتمام دبیرستان و شرکت در مشاغل آموزش عالی است. اگر معلمی مهارت‌های محیطی قوی کلاس را نداشته باشد، تدریس او باعث پیشرفت دانش‌آموز نخواهد شد. برخی از معلمان ممکن است از راهبردهای محیط کلاس استفاده کنند که تأثیر مثبتی بر رفتار دانش‌آموزان دارد، اما برخی از روش‌ها ممکن است برای کودک و کلاس مضر باشد. با این حال، در مورد اینکه چگونه نتایج دانش‌آموزان ممکن است بر اساس سبک محیط کلاس درس معلم متفاوت باشد، اطلاعات کمی وجود دارد. بنابراین، آنچه مورد نیاز بود مطالعه‌ای است که سبک‌های آموزشی و رفتاری معلمان محیط کلاس را در نتایج مهم درصد دانش‌آموزانی که آزمون‌های استاندارد شده سراسری را گذرانده‌اند، مقایسه کند. با در نظر گرفتن و تجزیه و تحلیل درون داده‌هایی از قبیل متغیرهای فیزیکی، می‌توان با آگاهی بیشتری اقدام به برنامه‌ریزی نمود. البته علاوه بر عوامل فیزیکی، متغیرهای زیاد دیگری نیز وجود دارند که فرآیند یادگیری و پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند که با انجام پژوهش می‌توان میزان تأثیر آنها را تشخیص داد. وقتی که نظام‌های آموزشی اطلاعات لازم را در چنین زمینه‌های اساسی در اختیار نداشته باشند، نمی‌توان عملکرد صحیح را در عرصه‌های مختلف آموزشی و پرورشی انتظار داشت (صیامی، ۱۳۸۰). تعاریف محیط کلاس متفاوت است، اما معمولاً شامل اقداماتی است که معلم برای برقراری نظم، مشارکت دادن دانش‌آموزان یا جلب همکاری آنها انجام می‌دهد. اهمیت محیط کلاس درس به عنوان اولین ابزار

برای بهبود اثربخشی یادگیری تشخیص داده شده است. محققان پیشنهاد کرده اند که محیط کلاس باید تابعی یکپارچه از رشد ویژگی ها در معلمان، محیط رفتاری در سراسر جامعه مدرسه، مدیریت محیط مدرسه برای یاددهی-یادگیری موثر، سازماندهی و مدیریت منابع برای یادگیری موثر، و طراحی درس های موثر برای اثربخشی در نظر گرفته شود. یادگیری دانش آموز که به موجب آن آنها می توانند مشارکت بهینه خود را در فرآیند نشان دهند. محیط های آشفته کلاس درس مشکل بزرگی برای معلمان است و می تواند به استرس معلمان و نرخ فرسودگی شغلی کمک کند. بنابراین، مهم است که از استراتژی های محیط کلاس درس مؤثر در سطح جهانی در یک مدل سطحی استفاده کنیم، زیرا آنها به عنوان روش های پیشگیری و مداخله ای عمل می کنند که نتایج مثبت را برای دانش آموزان ارتقا می دهند. سیستم های محیط کلاس زمانی بیشترین تاثیر را دارند که به سه اصل اساسی پایبند باشند: ۱. بر انتظارات دانش آموزان از رفتار و یادگیری تاکید کنند. ۲. ترویج یادگیری فعال و مشارکت دانش آموزان. ۳. رفتارهای مهم دانش آموز برای موفقیت را شناسایی کنند (سیبر-ناگلر، ۲۰۱۶). به خوبی گفته شده است که ما باید محبت، مراقبت و شفقت کافی را نسبت به دانش آموزان خود نشان دهیم و در مقابل آن ها نسبت به دیگران آن را نشان دهیم. این همه در مورد اثر زنجیره ای در یادگیری مشارکتی و سیستم تحول است. پیشنهادات عمده ای که توسط دانش آموزان دوره متوسطه اول درک می شود برای بهبود تأثیر محیط خوب کلاس درس در دسترس بودن امکانات فیزیکی در کلاس، نسبت معلمان به دانش آموزان باید تا حد امکان پایین باشد (ایزدپناه و همکاران، ۱۳۹۵).

۴- محیط فیزیکی کلاس در یادگیری

محیط فیزیکی بستری برای شکلگیری بسیاری از ویژگیهای رفتاری است. به بیانی دیگر بسیاری از عواطف، عادات، سلاقی و حتی طرز نگرش ها و نشست و برخاست ها به گونه ای شگرف از محیط تأثیر می پذیرد. این مقاله رابطه متغیرهای فیزیکی کلاس درس را با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان باروش کمی و کیفی مورد بررسی قرار دهد. متغیرهای فیزیکی مانند امکانات آموزشی، نور، ابعاد ظاهری آموزشگاه، حرارت و صدا نیز می تواند حفظ سلامت، بهداشت و امنیت روانی دانش آموزان را تحت تاثیر قرار دهد در نتیجه اگر چه رابطه معناداری بین متغیرهای فیزیکی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وجود ندارد، ولی این متغیرها بر نگرش معلم تأثیرگذار است و نگرش معلم نیز پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تحت تأثیر قرار میدهد (زارعی و افلاکی، ۱۳۹۳). استاندارد بسیاری از کلاس های درس امروزه این است که میزهایی در ردیف هایی در کلاس قرار گرفته باشند. به نظر می رسد که این سیستم چیدمان باعث می شود دانش آموزان تمرکز خود را از دست بدهند و تعداد بیشتری اختلال در کلاس ایجاد می کند. این ساختار تعامل بین دانش آموزان را تشویق نمی کند و بیشتر بر دانش آموز به عنوان فردی که کار خود را تکمیل می کند تمرکز می کند. انسان ها موجودات اجتماعی هستند که خواهان توجه هستند و اگر نتوانند آن را از همکلاسی های خود جلب کنند، معمولاً برای جلب توجه معلم خود اقدام می کنند (هانا، ۲۰۱۳). یکی از اولین زمینه هایی که تاثیر محسوسی بر موفقیت دانش آموزان می گذارد، محیط فیزیکی کلاس درس است. این می تواند به جزئیات مختلفی مربوط باشد مانند ساختار، منابع، رنگ. همه اینها می توانند در تعیین اینکه آیا کلاس درس برای یادگیری مساعد است یا خیر، نقش داشته باشند. هر کدام ممکن است به تنهایی تأثیر زیادی نداشته باشند، اما با هم می توانند توانایی دانش آموز را برای یادگیری تقویت کنند. وقتی دانش آموزی برای اولین بار وارد اتاق می شود، در مورد نوع کلاسی که قرار است شرکت کند، قضاوت می کند. آنها نگاه خواهند کرد تا ببینند میزها چگونه چیده شده اند. آنها متوجه خواهند شد که چه چیزی روی دیوارها آویزان است. روشی که معلم کلاس خود را تنظیم می کند به آنها امکان می دهد با دانش آموزان خود به صورت غیرکلامی ارتباط برقرار کنند. با افزودن مراکز یادگیری یا مراکز فعالیت مختلف، دانش آموزان می دانند که این کلاسی است که دوست دارد آزمایش های عملی انجام دهد. همچنین نشان می دهد که آنها نه تنها می نشینند و یادداشت برداری

می‌کنند، بلکه هر موضوعی را که یاد می‌گیرند، اجرا می‌کنند. نقاشی دیواری به دانش آموز نشان می‌دهد که معلم به اندازه کافی به کار آنها اهمیت می‌دهد تا آن را به نمایش بگذارد. دانش آموزان همچنین درک درستی از انتظارات اجتماعی معلم در کلاس بر اساس نحوه سازماندهی میزها به دست خواهند آورد. هر یک از این ابزارها را می‌توان در هر کلاسی صرف نظر از محتوا استفاده کرد (برک و برک سامید، ۲۰۰۴). معلم می‌تواند گوشه‌ای از اتاق را مانند یک تئاتر تنظیم کند که دانش‌آموزان می‌توانند صحنه‌هایی از نمایشنامه‌های مختلفی را که در حال خواندن هستند، اجرا کنند. می‌تواند قسمتی از اتاق با صندلی‌های راحت و کتابخانه‌ای کوچک وجود داشته باشد که اگر تمام کار خود را برای آن روز تمام کرده‌اند، می‌توانند کتابی را برای خواندن بی‌صدا انتخاب کنند. این می‌تواند برای دانش آموزی که دوست ندارد مطالعه کند گرم و دعوت کننده تلقی شود زیرا اکنون می‌بیند که مطالب می‌تواند شامل حرکت در اطراف باشد. کتابخانه کوچک همچنین به آنها این امکان را می‌دهد که آنچه را که می‌خواهند بخوانند انتخاب کنند، نه اینکه مجبور باشند آنچه را که به آنها اختصاص داده شده را بخوانند (کمپل، ۲۰۰۸).

تجربیات متعدد نشان داده است که مساحت پنجره‌های شیشه دار باید حداقل به اندازه یک پنجم سطح اتاق باشد تا حداقل روشنایی برای خواندن و نوشتن موجود باشد. از طرف دیگر، از هر اقدامی که موجب تساوی روشنایی برای همه شاگردان شود، نباید دریغ نمود. نور از نظر توزیع باید مطلوب باشد و به صورت یکنواخت پخش شود تا درخشندگی سطوح سبب ناراحتی چشم نگردد. رنگ به‌عنوان عنصر تفکیک‌ناپذیر معماری، تاثیر فراوان بر روح و رفتار کارکنان فضاها و ساختمان‌ها دارد و حالات روانی و عاطفی آنان را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهد (مجتهدی و بهرامی، ۱۳۹۳). انسان پدیده‌های اطراف خویش را همراه با رنگ مشاهده می‌کند و نسبت به آنها واکنش نشان می‌دهد. در مدارس، رنگ فضاها و تجهیزات آموزشی به دلیل شرایط سنی و روحی کودکان و نوجوانان از حساسیت بیشتری برخوردار است زیرا این امر در شادابی، نشاط، آرامش روانی، تحرک و تلاش دانش‌آموزان تاثیرگذار بوده و فرآیند یادگیری را افزایش می‌دهد. پیشنهاد استفاده از یک رنگ خاص برای مدارس سراسر کشور امکان‌پذیر نیست زیرا شرایط اقلیمی گوناگون و تفاوت وضعیت آب و هوایی در استان‌ها و مناطق، ضرورت استفاده از رنگ‌های گوناگون را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. برای رنگ‌آمیزی دیوارهای داخلی کلاس‌ها اغلب از رنگ‌های آرام مانند کرم و بژ استفاده می‌شود. برای راهروها و راه‌پله‌ها می‌توان از رنگ‌های سرد و آرام مانند آبی و سبز کم‌رنگ استفاده کرد. این رنگ‌ها در کنترل هیجانات روحی تاثیر به‌سزایی دارند و علاوه بر آرامش محیط، از حوادث احتمالی دانش‌آموزان نیز می‌کاهند (خاشی و هدقانی، ۱۳۹۴).

یکی دیگر از عوامل تاثیرگذار بر یادگیری، تجهیزات مناسب برای تولید گرما و سرماست که کم توجهی به آن می‌تواند سبب افت در یادگیری و آسیب‌های جانی شود. اگر هوای محیط بیش از اندازه گرم باشد، بر مکانیسم تنظیم حرارت بدن فشار وارد آمده و بازده فعالیت‌های فیزیکی و مغزی کاهش خواهد یافت. بنابراین، مشاهده می‌شود که وضعیت حرارت در کلاس، عاملی است که بر چگونگی فعالیت فراگیران و در نتیجه یادگیری آنان اثر می‌گذارد (توفتوم و همکاران، ۲۰۱۵). صدا نیز به عنوان یکی از عوامل مهم تاثیرگذار بر یادگیری محسوب می‌شود. با اینکه گاهی صداهای بیرون از کلاس به داخل کلاس راه می‌یابد، دانش‌آموزان قدرت شنوایی خود را در اختیار صدای معلم قرار داده و فقط مطالبی را به مغز راه می‌دهند که از معلم می‌شنوند. اگر صداهای بیرون از کلاس بر صدای معلم تفوق یابد، در این صورت فراگیران ناخواسته قدرت شنوایی خود را در اختیار صداهای بیرون نهاده یا حداقل به هیچکدام از صداها حتی به صدای معلم نیز گوش فرا نمی‌دهند. غالباً در این مواقع آشفتگی در فراگیران به وجود می‌آید و اهمیت موقعیت مکانی کلاس در اینجا مشخص می‌گردد. عواملی که بر قابلیت شنوایی افراد تاثیر می‌گذارند، عبارتند از: «شکل اتاق، وسایل اتاق، وضعیت منبع صدا و زمان برگشت صدا» که این عوامل نیز در زمان

^۱ Burke & Burke-Samide

^۲ Toftum

ساخت فضای آموزشی باید مورد توجه خاص قرار گیرد (زارعی و افلاکی، ۱۳۹۳). مهمترین تحول در فضاهای آموزشی، شکستن خط نگاه معلم و دانش‌آموزان و ایجاد فضا برای تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر است. بدین منظور اساساً ردیف‌های خطی، مغایر با روحیات دانش‌آموزان شناخته می‌شود. در کلاسهای سنتی که صندلی‌های دانش‌آموزان در ردیف‌های منظم و پشت سرهم چیده می‌شود و میز معلم در جلوی کلاس قرار می‌گیرد، تمام توجه به معلم متمرکز می‌شود و ارتباط میان دانش‌آموزان اندک است. این نظم و ترتیب هنگامی که معلم درسی را برای همه کلاس ارائه می‌دهد، ممکن است بسیار مطلوب باشد، اما یادگیری از هم‌کلاسی‌ها و کارگروهی را غیر ممکن می‌سازد. دانش‌آموزان ردیف آخر کلاس، در فاصله زیادی از معلم قرار دارند و به احتمال زیاد کسانی هستند که مشکلات انضباطی و بی‌نظمی را ایجاد می‌کنند (همت، ۱۳۸۸).

۵- نتیجه گیری

فضاهای آموزشی به دلیل محدودیت‌های خاص خود برای خشک و بی روح شدن مستعدند اما باید تمام تلاش‌ها را به کار گرفت تا از وقوع این حادثه جلوگیری کرد. اهمیت دادن به فضاهای آموزشی و رعایت اصول و استانداردهای مربوط به آن در طراحی این مراکز منجر به خلق محیطی متناسب با خواسته‌های روانی دانش‌آموزان و در نتیجه جامعه می‌گردد. ریشه علاقه هر دانش‌آموز به آموختن در مدرسه و قرار گرفتن در محیط آموزشی شکل می‌گیرد و در صورت ناهماهنگ بودن محیط با انتظارات فرد حس دافعه و عدم علاقه به یادگیری شکل می‌گیرد. شکل و چیدمان کلاسها، رنگ، نور و تهویه، امکانات آموزشی، دکوراسیون داخلی در آموزش‌پذیری و ایجاد علاقه و رغبت در دانش‌آموزان مؤثر است. در حال حاضر کمتر ساختمان آموزشی را می‌توان دید که دارای تمام اسلوب‌ها و استانداردها باشد اما امید می‌رود در ساخت بناهای جدید آموزشی این استانداردها رعایت گردد. دانش‌آموزان با داشتن فضای آموزشی زیبا، احساس امنیت می‌کنند بنابراین تمایل بیشتری برای حضور و پذیرش مطالب آموزشی نشان می‌دهند. این موضوع به ظاهر ساده می‌تواند قدرت انتظارات، عزت نفس و ارتباط آنها با دیگران را افزایش دهد که به نوبه خود اغلب منجر به تمرکز، تعامل و لذت بیشتر می‌شود. برای بسیاری از کودکان، ورود به کلاس‌هایی که از قبل به طور عمدی برایشان طراحی شده‌اند، این پیام را تداعی می‌کند که آنها دارای ارزش هستند و به طور بالقوه می‌توان آنها را تشویق کرد تا از یادگیری‌های خود استفاده کنند. در واقع کیفیت هوا، نور و احساس مالکیت دانش‌آموزان در کلاس‌های درس، همه توانایی یادگیری دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

ما معتقدیم که دنیای طبیعی و اراضی عمومی اطراف ما منبعی بی‌بدیل برای احترام، دوست داشتن، درک و مراقبت هستند. کودکان ما به مهارت‌هایی برای تبدیل شدن به نسل بعدی مدیران، نوآوران، مهندسان و دانشمندان و درک بهتر عملکرد آنها نیاز دارند. بنابراین وظیفه ماست که با فراهم کردن محیطی زیبا و جذاب برای فرزندان، در صدد ارزیابی و کسب مهارت لازم برای پرورش کودک خلاق خود باشیم. موقعیت و محیط آموزشی آن از عوامل بسیار مؤثر در یادگیری است. هرچه محیط آموزشی دارای امکانات بیشتر و فضای آن نیز شاد باشد یادگیری بهتر صورت خواهد گرفت. کیفیت محیط آموزشی می‌تواند تأثیرات مثبت یا منفی در نوع و میزان یادگیری و حتی رفتار داشته باشد. بسیاری از اخلاقیات و رفتارهای پر اهمیت و کاربردی دانش‌آموزان در محیطی شکل می‌گیرد که در آن یاد می‌گیرند و آموزش می‌بینند. عواملی مانند ترس، اضطراب، شک و تردید، تنبیه و ناامیدی در محیط آموزشی مانع یادگیری هستند. موقعیت آموزشی منظم همراه با محبت و احترام متقابل، نسبت به محیط‌های خشک و تهی از عواطف، تأثیر بیشتری در یادگیری خواهد داشت. به هر حال، امکانات محیط آموزشی، اعم از نیروی انسانی و تجهیزات، وضع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خانواده، نگرش والدین و مربیان نسبت به تحصیل و آموزشگاه و هزاران عامل محیطی دیگر میتواند در کیفیت و کمیت یادگیری شاگردان مؤثر باشد

محیط مدرسه مناسب برای یادگیری می تواند شامل ساختار هزینه مقرون به صرفه، امکانات حمل و نقل دارای تهویه مطبوع با بهترین امکانات امنیتی (دوربین مداربسته)، کتابخانه و مرکز تحقیقات، اتاق هنرها، برگزاری به موقع جلسات اولیا و مربیان، تعامل با والدین و ... باشد.

منابع

۱. پورزال، عاطفه، ویژگیهای یک مدرسه ایده آل، مجله مدرسه، شماره ۹، تهران: ۱۳۷۶.
۲. محمدی، صمد، ۱۴۰۰، تاثیر محیط آموزشی در یادگیری دانش آموزان، اولین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی و علوم انسانی، <https://civilica.com/doc/1218428>.
۳. لطفی، فرزانه و پورحسین روشن، حمید و گوهری، اردلان و نشادنی، وحید، ۱۳۹۷، تاثیر محیط مدرسه بر دانش آموزان از دیدگاه روانشناسی محیط (مطالعه موردی: هنرستان شهید ابراهیم جعفری رشت)، سومین همایش بین المللی عمران، معماری و شهر سبز پایدار، همدان، <https://civilica.com/doc/854406>.
۴. صیامی، شروین (۱۳۸۰). **معلم، مدیریت کلاس، موانع و راهبردها**. نشر: انجمن فعالیت های تیران.
۵. ایزدپناه صاحبه، پژوهان فر مهدیه، قلیچ خانی بهنام، (۱۳۹۵). دستاوردی تحلیلی از تأثیر محیط فیزیکی یادگیری بر بهبود جو روانی مدارس از دیدگاه دانش آموزان مقطع دبیرستان، نشریه علمی - پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران. شماره ۱۳، صفحات ۱۰-۱۲۱.
۶. خاشی، میردوست و دهقانی، سجاد، ۱۳۹۴، تاثیر رنگ ها در فضای مدرسه در میزان یادگیری دانش آموزان، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران <https://civilica.com/doc/394504>.
۷. مجتهدی، مهسا و بهرامی، سپیده، ۱۳۹۳، بررسی تأثیر نور فضای آموزشی بر یادگیری کودکان ابتدایی، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران، <https://civilica.com/doc/361669>.
۸. زارعی، سعدی و افلاکی، حسین، ۱۳۹۳، نقش متغیرهای فیزیکی کلاس درس را با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی، مرودشت، <https://civilica.com/doc/338847>.
۹. همت، نیکو. (۱۳۸۸). **تأثیر محیط بر تعلیم و تربیت استعدادها**. دانشکده حقوق. تهران.
۱۰. Burke, K., & Burke-Samide, B. (2004). Required Changes in the classroom environment It's a Matter of Design. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 77(6), 236-240.
۱۱. Barrett, P., Treves, A., Shmis, T., & Ambasz, D. (2019). The impact of school infrastructure on learning: A synthesis of the evidence.
۱۲. Toftum, J., Kjeldsen, B. U., Wargocki, P., Menå, H. R., Hansen, E. M., & Clausen, G. (2015). Association between classroom ventilation mode and learning outcome in Danish schools. *Building and Environment*, 92, 494-503.
۱۳. Hannah, R. (2013). The effect of classroom environment on student learning.
۱۴. Aliman, M., & Astina, I. K. (2019). Improving Environmental Awareness of High School Students' in Malang City through Earthcomm Learning in the Geography Class. *International Journal of Instruction*, 12(4), ۷۹-۹۴.
۱۵. Campbell, D. E. (2008). Voice in the classroom: How an open classroom climate fosters political engagement among adolescents. *Political behavior*, 30(4), 437-454.
۱۶. Sieberer-Nagler, K. (2016). Effective classroom-management & positive teaching. *English Language Teaching*, 9(1), 163-172.
۱۷. Bucholz Ed D, J. L., & Sheffler, J. L. (2009). Creating a warm and inclusive classroom environment: Planning for all children to feel welcome. *Electronic Journal for Inclusive Education*, 2(4), 4.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶